FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT CHRISTINE STIX-HACKL

fremsat den 28. juni 2005 [1]

I — Indledning

1. I denne første sag vedrørende fortolkningen af Rådets forordning (EF) nr. 1348/2000 [2] (herefter »forordningen«) skal Domstolen i det væsentlige afklare de retlige virkninger af forordningens sprogregler, navnlig for tilfælde, hvor adressaten for et dokument, der skal forkyndes, gør brug af sin ret i henhold til forordningens artikel 8 til at nægte at modtage det pågældende dokument på grund af manglende oversættelse heraf til modtagerstatens officielle sprog. Det bemærkes indledningsvis, at der er tale om en præjudiciel anmodning vedrørende en retsakt omfattet af EF-traktatens afsnit IV — og dermed i henhold til artikel 68 EF, sammenholdt med artikel 234 EF.

2. Med henblik på at forenkle og fremskynde fremsendelsen og forkyndelsen af retslige og udenretslige dokumenter [3] er der ved forordningen navnlig indført en direkte procedure mellem såkaldte fremsendende og modtagende instanser og i den forbindelse fastsat sprogregler, som skal tage hensyn til sagsøgerens og den sagsøgtes forskellige interesser. En forkyndelse skal i henhold til disse regler — netop med henblik på at forenkle og fremskynde proceduren — også være mulig uden oversættelse af det dokument, der skal forkyndes; til gengæld får adressaten i visse tilfælde [4] ret til at nægte at modtage et dokument på grund af manglende oversættelse. Dette er indholdet af de pågældende sprogregler i forordningens artikel 8, idet det i henhold til ordlyden heraf står åbent, hvilke retlige virkninger der er forbundet med denne — retmæssige — udøvelse af retten til at nægte at modtage

1 — Originalsprog: tysk.

2 — Forordning af 29.5.2000 om forkyndelse i medlemsstaterne af retslige og udenretslige dokumenter i civile og kommercielle sager (EFT L 160, s. 37).

3 — Jf. f.eks. sjette betragtning til forordningen: »Af hensyn til effektiv og hurtig afvikling af de civilretlige procedurer sker fremsendelsen af retslige og udenretslige dokumenter direkte og ved hjælp af hurtige midler mellem de af medlemsstaterne udpegede lokale instanser« samt ottende betragtning: »For at denne forordning kan fungere efter hensigten, er det kun i undtagelsestilfælde muligt at nægte at forkynde dokumenter.«

4 — Hvis f.eks. dokumentet ikke er affattet på modtagerstatens sprog eller på et af afsenderstatens sprog, som adressaten forstår. Disse sprogregler giver ikke adressaten en omfattende beskyttelse, da dennes eventuelle manglende kendskab til det ene af disse to sprog ikke er afgørende, hvilket Kommissionen med rette har understreget, idet den har gjort gældende, at den beskyttelse af adressaten, som forordningen tager sigte på, i sproglig henseende beror på en generaliserende opfattelse, således at man kan forestille sig tilfælde, hvor adressaten har ret til at nægte at modtage et dokument, selv om han forstår indholdet af det dokument, der skal forkyndes, og omvendt, hvor han ikke har denne ret, selv om han ikke forstår indholdet. Jf. f.eks. Vanheukelen, »Le règlement n° 1348/2000 — Analyse et évaluation par un praticien du droit«, i: *Le droit processuel et judiciaire européen — Het Europees gerechtelijk recht en procesrecht*, 2003, s. 208 og fodnote 56.

et dokument. De af Hoge Raad der Nederlanden stillede spørgsmål vedrører disse retlige virkninger.

3. Spørgsmålet er navnlig, om den første fremsendelse og forkyndelse kan have retlige virkninger trods udøvelsen af retten til at nægte at modtage et dokument, og i bekræftende fald, hvilke regler der finder anvendelse i forbindelse med den efterfølgende fremsendelse af den manglede oversættelse. Der er i denne forbindelse tydeligvis tale om en lakune i forordning nr. 1348/2000 [5]. Disse spørgsmål, som endvidere er forbundet med det mere generelle problem med hensyn til afhjælpning af mangler ved grænseoverskridende forkyndelse, synes at have praktisk betydning [6].

5 — Det er uomtvistet, at man bevidst har ladet spørgsmålet om de retlige virkninger af en retmæssig nægtelse af at modtage et dokument stå åbent. Jf. f.eks. den forklarende rapport om konventionen om forkyndelse i Den Europæiske Unions medlemsstater af retslige og udenretslige dokumenter i sager om civile eller kommercielle spørgsmål (EFT C 261, s. 26 ff.): »Konventionen indeholder ingen bestemmelser om de juridiske konsekvenser af nægtelse af at modtage et dokument på grund af det anvendte sprog, og det er op til de kompetente retter at afgøre spørgsmålet.«

6 — I litteraturen tales undertiden om det »leidige[n] Problem der Heilung von Mängeln grenzüberschreitender Zustellung« [besværlige problem med hensyn til afhjælpning af mangler ved grænseoverskridende forkyndelse], jf. f.eks. Stadler, »Förmlichkeit vor prozessualer Billigkeit bei Mängeln der internationalen Zustellung?«, Anmerkung zu OLG Jena, 2.5.2001 — 6 W 184/01, *IPRax 2002*, 282. Jf. tillige Mignolet, »Le contenu des règles de procédure issues des règlements communautaires et leur sanction«, i: *Le droit processuel et judiciaire européen — Het Europees gerechtelijk recht en procesrecht*, 2003, på s. 329 med yderligere henvisninger.

II — De relevante retsregler

4. Artikel 5 i forordning nr. 1348/2000 bestemmer:

»1. Rekvirenten skal af den fremsendende instans, som han overdrager dokumentet til med henblik på fremsendelse, underrettes om, at adressaten kan nægte at modtage dokumentet, hvis det ikke er affattet på et af de i artikel 8 omhandlede sprog.

2. Rekvirenten afholder eventuelle udgifter til oversættelse, der er påløbet forud for dokumentets fremsendelse, med forbehold af en eventuel senere afgørelse truffet af retten eller den kompetente myndighed om, hvem disse udgifter påhviler.«

5. Artikel 8 i forordning nr. 1348/2000 foreskriver under overskriften »Mulighed for at nægte at modtage dokumentet«:

»1. Den modtagende instans underretter adressaten om, at han kan nægte at modtage det dokument, der skal forkyndes, hvis det ikke er affattet på et af følgende sprog:

a) på modtagerstatens officielle sprog eller, hvis der er flere officielle sprog i den

pågældende medlemsstat, på det officielle sprog eller et af de officielle sprog på det sted, hvor forkyndelsen skal finde sted, eller

b) på et af afsenderstatens sprog, som adressaten forstår.

2. Har den modtagende instans fået oplyst, at adressaten nægter at modtage dokumentet, jf. stk. 1, underretter den straks den fremsendende instans herom ved hjælp af den i artikel 10 omhandlede attest og returnerer anmodningen og de dokumenter, der ønskes oversat, til den fremsendende instans.«

6. Med hensyn til forkyndelsesdatoen bestemmer artikel 9 i forordning nr. 1348/2000:

»1. Datoen for et dokuments forkyndelse i henhold til artikel 7 er den dato, på hvilken dokumentet forkyndes i overensstemmelse med modtagerstatens lovgivning, jf. dog artikel 8.

2. Hvis der i forbindelse med en sag, som skal anlægges eller verserer i afsenderstaten, er behov for at forkynde et dokument inden for en bestemt frist, er den dato, der gælder i forhold til rekvirenten, dog den, der er fastsat i lovgivningen i denne medlemsstat.

3. En medlemsstat kan fravige stk. 1 og 2 i en overgangsperiode på fem år af relevante grunde.

Denne overgangsperiode kan forlænges af medlemsstaten hvert femte år af grunde, der vedrører den pågældende medlemsstats retssystem. Medlemsstaten underretter Kommissionen om indholdet af en sådan fravigelse og redegør for sagens omstændigheder.«

7. Artikel 19 i forordning nr. 1348/2000 vedrører sagsøgte, der ikke giver møde, og bestemmer:

»1. Når en stævning eller et tilsvarende dokument har skullet sendes til en anden medlemsstat med henblik på forkyndelse efter denne forordning, og sagsøgte ikke er mødt, må dommeren ikke afgøre sagen, før det er fastslået:

a) enten at dokumentet er forkyndt ved anvendelse af en af de fremgangsmåder,

der har hjemmel i modtagerstatens lovgivning for forkyndelse af dokumenter i indenlandske sager for personer, som opholder sig på dens territorium, eller

b) at dokumentet faktisk er afleveret til sagsøgte eller på hans bopæl i overensstemmelse med en anden fremgangsmåde, som har hjemmel i denne forordning

og at forkyndelsen eller afleveringen i hvert af disse tilfælde har fundet sted i så god tid, at sagsøgte har kunnet varetage sine interesser under sagen.«

III — Sagens faktiske omstændigheder og retsforhandlingerne

8. Den foreliggende sag vedrører en tvist ved de nederlandske retsinstanser mellem sagsøgeren Götz Leffler, der er tysker og har bopæl i Nederlandene, og det tyske selskab Berlin Chemie AG (herefter »Berlin Chemie«), der er etableret i Tyskland.

9. Den 21. juni 2001 anlagde Götz Leffler ved Rechtbank te Arnhem en sag om foreløbige forholdsregler med påstand om ophævelse af forskellige beslutninger om arrest, der var iværksat over for ham.

10. Denne påstand blev forkastet ved kendelse af 13. juli 2001. Til prøvelse heraf iværksatte Götz Leffler appel ved Gerechtshof te Arnhem. Berlin Chemie blev derefter tilsagt til at give møde ved Gerechtshof den 7. august 2001.

11. På grund af en procedurefejl måtte Berlin Chemie den 9. august 2001 igen tilsiges til at give møde. Berlin Chemie udeblev fra retsmødet, der var fastsat til den 23. august 2001.

12. Afgørelsen vedrørende en begæring fra Götz Leffler om, at der blev afsagt udeblivelsesdom, blev udsat, da indkaldelsen ikke var i overensstemmelse med kravene i Wetboek von burgerlijke Rechtsvordering (den nederlandske borgerlige retsplejelov) og forordningen.

13. Ved nyt dokument forkyndt ved stævningsmand den 7. september 2001 blev Berlin Chemie tilsagt til at give møde under det forberedende retsmøde den 9. oktober 2001. Berlin Chemie udeblev ligeledes fra dette møde.

14. Afgørelsen om en udeblivelsesdom blev på ny udsat med henblik på fremlæggelse af dokumentation for, at forkyndelsen opfyldte betingelserne i forordningens artikel 19. De pågældende dokumenter blev fremlagt i det forberedende retsmøde ved Gerechtshof den 4. december 2001.

15. Ved dom af 18. december 2001 forkastede Gerechtshof påstanden og afviste navnlig at afsige udeblivelsesdom over Berlin Chemie med den begrundelse, at betingelserne i forordningens artikel 8 ikke var opfyldt.

16. Götz Leffler iværksatte kassationsanke ved Hoge Raad til prøvelse af denne dom. Han gjorde gældende, at Gerechtshof uden videre burde have afsagt udeblivelsesdom, subsidiært, at retten burde have indkaldt til et nyt retsmøde og pålagt Berlin Chemie at give møde på denne dato — efter rettelse af de eventuelle fejl, som den tidligere stævning måtte være behæftet med.

17. Efter Hoge Raads opfattelse fremgår det hverken af artikel 8 eller af nogen anden bestemmelse i forordningen, hvilke retlige virkninger der er forbundet med, at en adressat som omhandlet i artikel 8, stk. 1, nægter at modtage et dokument. På grundlag heraf har den forelæggende ret konkluderet, at der i det væsentlige er to fortolkningsmuligheder, nemlig på den ene side, at den mangelfulde forkyndelse kan afhjælpes, eller på den anden side, at den mangelfulde forkyndelse skal betragtes, som om der ikke er sket forkyndelse.

18. Ved afgørelse af den 17. oktober 2003, indgået til Domstolens Justitskontor den 20. oktober 2003, har Hoge Raad der Nederlanden derfor i medfør af artikel 234 EF forelagt Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Skal forordningens artikel 8, stk. 1, fortolkes således, at det i tilfælde, hvor adressaten nægter at modtage dokumentet på grund af tilsidesættelse af bestemmelsens betingelser vedrørende sprog, er muligt for afsenderen at rette denne fejl?

2) Hvis spørgsmål 1 besvares benægtende: Er den retlige virkning af adressatens nægtelse af at modtage dokumentet, at forkyndelsen i sin helhed anses for ikke at have virkning?

3) Hvis spørgsmål 1 besvares bekræftende:

a) Inden for hvilken tidsfrist og på hvilken måde skal oversættelsen bringes til adressatens kundskab? Skal tilsendelsen af oversættelsen opfylde de betingelser, som forordningen opstiller vedrørende forkyndelse af dokumenter, eller kan afsendelsesmåden frit fastsættes?

b) Finder nationale procesregler anvendelse for så vidt angår muligheden for at rette fejlen?«

IV — Retlig vurdering

A — *Generelle bemærkninger vedrørende forordning nr. 1348/2000*

1) Forordningens formål

19. Forordningen har frem for alt til formål at forbedre og fremskynde forsendelsen mellem medlemsstaterne af retslige og udenretslige dokumenter i civile og kommercielle sager, der skal forkyndes i en anden medlemsstat [7]. Denne forbedrede og fremskyndede fremsendelse af dokumenter skal indirekte bidrage til at få »det indre marked [til at] fungere tilfredsstillende« [8].

20. Det skal tages i betragtning, at fremsendelse og forkyndelse af dokumenter befinder sig i spændingsfeltet mellem retten til adgang til domstolene [9], beskyttelsen af den sagsøgte [10] og procesøkonomi [11]. Gennemførelsen af ovennævnte mål synes derfor at udgøre et problem, for så vidt som en fremskyndet fremsendelse af dokumenter kan være forbundet med begrænsninger af beskyttelsen af den sagsøgte, f.eks. i tilfælde af, at det ikke længere sikres, at den sagsøgte virkelig kan varetage sine interesser under sagen — det være sig af sproglige, tidsmæssige eller andre grunde. Beskyttelsen af den sagsøgte må på den anden side imidlertid ikke medføre, at sagsøgeren ikke får adgang til domstolsprøvelse — f.eks. fordi den sagsøgte kan forhindre forkyndelsen.

21. Hertil kommer suverænitetshensyn, som bl.a. gør det nødvendigt at træffe afgørelse om, i hvilken udstrækning en stat er rede til at give afkald på »formelle« forkyndelsesmåder — f.eks. til fordel for moderne forkyndelsesformer som f.eks. postforkyndelse [12], eller i hvilken udstrækning en stat er

7 — Jf. navnlig anden betragtning til forordning nr. 1348/2000, nævnt i fodnote 2.

8 — Anden betragtning til forordning nr. 1348/2000.

9 — Også — og netop i overensstemmelse med retten til at få adgang til domstolsprøvelse — i henhold til EMRK's artikel 6, stk. 1.

10 — I overensstemmelse med beskyttelsen af retten til forsvar. Det er ikke tilfældigt, at det i EMRK's artikel 6, stk. 3, litra a), bestemmes, at »[e]nhver, der er anklaget for en lovovertrædelse, skal mindst have ret til [...] at blive underrettet snarest muligt, udførligt og *på et sprog, som han forstår*, om indholdet af og årsagen til den sigtelse, der er rejst mod ham« (min fremhævelse).

11 — Ifølge indledningen hos Heß, i: »Die Zustellung von Schriftstücken im europäischen Justizraum«, *NJW 2001*, 15.

12 — Opretholdelsen af statssuverænitet — f.eks. i forbindelse med fremsendelse via myndigheder — kan selvfølgelig supplere andre synspunkter: En postforkyndelse i de internationale retsforhold indebærer ikke kun et afkald på officielle fremsendelses- og forkyndelsesprocedurer, men formentlig også en mindre beskyttelse af den sagsøgte, hvis det ikke sikres, at en effektiv forkyndelse i sproglig henseende forudsætter, at der er mulighed for virkelig at få kendskab til indholdet af det dokument, der skal forkyndes.

rede til at fungere som »medhjælper« for en anden stat ved forkyndelsen af dokumenter.

22. Velfungerende forkyndelsesregler i retsforholdet mellem stater kræver derfor en afvejning mellem disse modstridende interesser.

23. Denne afvejning synes så meget mere påkrævet, som den vedrører retsgoder, der er beskyttet gennem almindelige fællesskabsretlige principper. Der henvises i denne forbindelse blot til, at en bestemmelse i den afledte fællesskabsret og dermed dens mål efter fast retspraksis i videst muligt omfang skal fortolkes i overensstemmelse med traktatens bestemmelser og de almindelige fællesskabsretlige principper [13].

24. De almindelige retsgrundsætninger omfatter navnlig de grundrettigheder, som Domstolen efter fast retspraksis skal beskytte [14]. Med henblik herpå tages der udgangspunkt i medlemsstaternes fælles forfatningstraditioner samt i, hvad der fremgår af de folkeretlige traktater til beskyttelse af menneskerettighederne, som medlemsstaterne har medvirket til udarbejdelsen af eller tilsluttet sig. Dette omfatter bl.a. den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder (herefter »EMRK«) [15], hvilket også fremgår af artikel 6, stk. 2, EU.

25. Domstolen har på grundlag af dette beskyttelsesområde, som den skal tage vare på, udviklet princippet om en retfærdig rettergang [16], som ganske vist også tager udgangspunkt i en fremskyndet procedure, men lægger særlig vægt på ligestillingen af parterne i proceduren. Samtidig omfatter det imidlertid også beskyttelsen i henhold til EMRK og dermed de almindelige retsgrundsætninger med hensyn til retten til rettergang for en domstol (artikel 6, stk. 1) og retten til at blive hørt (artikel 6, stk. 3). Forordningens bestemmelser skal fortolkes i lyset af disse principper, især da der er tale om en procesretlig forordning, eftersom det netop er formålet med procesreglerne at sikre en afvejning af parternes interesser. Forordningen skal derfor først og fremmest betragtes under hensyn til denne interesseafvejning, hvilket også bekræftes af forarbejderne til den.

2) Forordningens tilblivelseshistorie

26. Beskyttelsen af en national sagsøger mod en omstændelig forkyndelse i udlandet — navnlig gennem fiktiv forkyndelse — havde en central placering i den internationale

13 — Jf. f.eks. dom af 25.11.1986, forenede sager 201/85 og 202/85, Klensch m.fl., Sml. s. 3477, præmis 21, af 21.3.1991, sag C-314/89, Rauh, Sml. I, s. 1647, præmis 17, og af 28.1.1999, sag C-181/96, Wilkens, Sml. I, s. 399, præmis 19.

14 — Jf. blandt mange andre dom af 28.3.2000, sag C-7/98, Krombach, Sml. I, s. 1935, præmis 25.

15 — Jf. dom af 15.5.1986, sag 222/84, Johnston, Sml. s. 1651, præmis 18. Jf. tillige dom af 28.10.1975, sag 36/75, Rutili, Sml. s. 1219, præmis 32.

16 — Krombach-dommen, nævnt i fodnote 14, præmis 26.

procesret [17]. Indtil udarbejdelsen af særlige instrumenter medførte staternes suverænitet, som tillægges stor betydning i folkeretten, at forkyndelse i de internationale retsforhold kun var mulig ad diplomatisk vej — hvis i det hele taget.

27. Dette system blev suppleret af folkeretlige aftaler, hvilket næppe er overraskende i betragtning af, at dette ligger tæt op ad staternes suverænitet. Med disse aftaler blev der tilvejebragt procedurer for international fremsendelse og forkyndelse af dokumenter, men der blev ikke taget særlig meget hensyn til effektivitetssynspunkter — ikke mindst på grund af den nødvendige respekt for staternes suverænitet.

28. Haager-konventionen om forkyndelse (herefter »Haager-konventionen«) fra 1965 fungerede som forbillede — også (og netop) i forbindelse med harmoniseringen af forkyndelsesreglerne på europæisk plan. Denne konvention forbedrede på den ene side det traditionelle system med forkyndelse ad diplomatisk vej ved at give mulighed for forkyndelse via centrale myndigheder; på den anden side værnede Haager-konventionen om beskyttelsen af den sagsøgte og fastsætter navnlig i artikel 15 f., at der først må afsiges udeblivelsesdom, når det er fastslået, at det dokument, der skal forkyndes, faktisk er nået frem til den sagsøgte, og at denne har fået et tilstrækkeligt stævnevarsel.

29. Inden for det europæiske retsområde havde Bruxelles-konventionen [18] fra 1968 ganske vist til opgave at samordne de forskellige procedureregler mellem medlemsstaterne og sikre dommenes frie bevægelighed. Med hensyn til fremsendelse af sagsakter begrænsede Bruxelles-konventionen sig imidlertid i artikel IV i ændringsprotokollen til at henvise til Haager-konventionen, som var blevet indgået kort tid forinden.

30. Med henblik på at tage et nyt politisk initiativ var det nødvendigt at fastslå, at dommenes frie bevægelighed i det indre marked strandede på forkyndelsen [19]. I denne henseende skal det tages i betragtning, at forkyndelsen af et dokument også i retsforhold inden for Fællesskabet er undergivet en dobbelt domstolskontrol: først under retsforhandlingerne med hensyn til muligheden for i givet fald at afsige udeblivelsesdom, hvis f.eks. en (udenlandsk) sagsøgt ikke giver møde på det fastsatte tids-

17 — Jf. i denne henseende de retssammenlignende betragtninger hos Heß, a.st., s. 16 f.

18 — Konvention af 27.9.1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager (konsolideret udgave i EFT C 27 af 26.1.1998, s. 1, herefter »Bruxelles-konventionen«).

19 — Jf. Heß, a.st., s. 17 f. og de der nævnte henvisninger.

punkt, men også senere under en anerkendelsesprocedure, såfremt en udeblivelsesdom, der er afsagt i en anden stat, skal anerkendes [20]. I begge procedurer kan der være tale om eventuelle mangler i forbindelse med forkyndelsen — med heraf følgende forsinkelser og den usikkerhed og de indsigelser, der er forbundet hermed.

31. Ved retsakt af 26. maj 1997 [21] udarbejdede Rådet en konvention om forkyndelse i Den Europæiske Unions medlemsstater af retslige og udenretslige dokumenter i civile eller kommercielle anliggender og anbefalede medlemsstaterne at vedtage denne konvention i overensstemmelse med deres forfatningsmæssige bestemmelser.

32. Forordningen er i det væsentlige baseret på denne konvention, som ikke er trådt i kraft, fordi de dele af den såkaldte tredje søjle, som vedrører det civilretlige samarbejde, blev gjort til et fællesskabsanliggende med Amsterdam-traktaten, der tilvejebragte nye kompetenceregler i artikel 61 EF og 65 EF. Dermed blev konventionen overflødig. Bestemmelserne blev imidlertid overtaget næsten identisk [22], hvorfor forordningen skal fortolkes under passende hensyntagen til konventionen samt den forklarende rapport [23].

33. Sprogreglerne i forkyndelseskonventionens artikel 8, stk. 1, svarer til sprogreglerne i forordningens artikel 8, stk. 1. I henhold til målsætningen om at fremskynde fremsendelsen af dokumenter tillades deri — ikke mindst for at spare udgifter til oversættelse [24] — forkyndelse på et andet sprog end modtagerstatens officielle sprog, nemlig på afsenderstatens sprog, såfremt adressaten forstår dette sprog. Rækkevidden af disse sprogregler var tydeligvis omtvistet under forhandlingerne: På den ene side krævede bl.a. Frankrig, at forkyndelsesreglerne blev harmoniseret i videst mulige udstrækning, mens

20 — Bruxelles-konventionens artikel 27, nr. 2.

21 — EFT C 261 af 27.8.1997, s. 1 (herefter »forkyndelseskonventionen«). Samme dag, som Rådet udarbejdede konventionen, noterede det sig den forklarende rapport om konventionen — allerede nævnt i fodnote 5 — som findes i samme EFT på s. 26.

22 — Jf. f.eks. femte betragtning til forordning nr. 1348/2000: »Kontinuiteten i forhold til de resultater, der blev opnået i forbindelse med indgåelsen af konventionen, bør sikres. Konventionens indhold er i stor udstrækning overtaget i denne forordning.«

23 — Konventionen — og følgelig forordningen — er generelt blevet kritiseret i litteraturen, især fordi der deri holdes fast ved modellen med retshjælp mellem stater — dvs. ved den formelle forkyndelsesmåde efter Haager-konventionen — og denne formelle forkyndelsesmåde dermed får en central placering i forordningens artikel 2-11. Jf. f.eks. Heß, nævnt i fodnote 11, 15 ff. (21 ff.), Gsell, »Direkte Postzustellung an Adressaten im EU-Ausland nach neuem Zustellungsrecht«, *EWS 2002*, 115 (116), Cordopatri, »Note sul regolamento CE N. 1348/2000«, i: *Giurisprudenza di merito*, Vol. XXXVI (2004), 10, 2141 (2153); Frigo, »La disciplina comunitaria della notificazione degli atti in materia civile e commerciale: il regolamento (CE) n. 1348/2000«, *Diritto processuale civile e commerciale comunitario*, 2004, 117 (s. 157).

24 — Meyer, »Europäisches Übereinkommen über die Zustellung«, *IPRax 1997*, 401 (s. 403).

andre stater, som f.eks. Forbundsrepublikken Tyskland, foretrak en national løsning. Man valgte i sidste instans en mellemløsning [25].

B — *De præjudicielle spørgsmål*

1) Indledende bemærkninger vedrørende undersøgelsens forløb

34. Fremsendelsen af retslige dokumenter mellem medlemsstater er i de fleste tilfælde forbundet med sprogproblemer. Muligheden for at kunne varetage sine interesser under sagen — og dermed i sidste instans overholdelsen af retten til forsvar og retten til at blive hørt — forudsætter, at der er mulighed for at få kendskab til det pågældende dokument, hvilket på sin side kan nødvendiggøre en oversættelse.

35. Fremsendelsen og forkyndelsen af retslige og udenretslige dokumenter i retsforholdene inden for Fællesskabet i overensstemmelse med proceduren i forordningens artikel 4 ff. giver ikke kun anledning til praktiske spørgsmål på grund af det nødvendige samarbejde mellem myndigheder fra forskellige medlemsstater, men også med hensyn til sprogbarrierer, der skal overvindes. Hertil kommer retlige spørgsmål, som ikke mindst kan opstå på grund af den manglende harmonisering af procesreglerne.

36. Artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000, som Domstolen er blevet anmodet om at fortolke, fastsætter sprogregler, som indebærer en forenkling, for så vidt som der heri ikke kræves en systematisk oversættelse af de dokumenter, der skal fremsendes. Denne fordel for afsenderen opvejes af adressatens ret til at nægte at modtage et dokument i overensstemmelse med princippet om ligestilling mellem parterne. For så vidt som der imidlertid med rette [26] gøres brug af denne ret til at nægte at modtage et dokument, er det ubestridt, at forordningen ikke nævner de retlige virkninger af en udøvelse af denne ret [27].

37. For så vidt som den forelæggende ret i det første præjudicielle spørgsmål nærmere bestemt spørger om muligheden for afhjælpning — tydeligvis forstået som efterfølgende fremsendelse af den i første omgang manglende oversættelse af det dokument, der skal forkyndes — rejser der sig indledningsvis det spørgsmål, om en sådan afhjælpningsadgang er reguleret af fællesskabsretten eller national ret.

25 — Jf. punkt 2 i indledningen til den forklarende rapport om konventionen, udarbejdet på grundlag af artikel K.3 i traktaten om Den Europæiske Union, om forkyndelse i Den Europæiske Unions medlemsstater af retslige og udenretslige dokumenter i sager om civile eller kommercielle spørgsmål, nævnt i fodnote 5.

26 — Det er i denne forbindelse ikke nødvendigt at tage stilling til, om den retmæssige udøvelse af retten til at nægte at modtage et dokument i henhold til forordningens artikel 8, stk. 1, kun omfatter de tilfælde, hvor der mangler en oversættelse af det dokument, der skal forkyndes, til et af de i denne bestemmelse omhandlede sprog, eller om denne udøvelse også forudsætter en vurdering fra den kompetente nationale ret med hensyn til, om udøvelsen af retten derudover skal anses for at være blevet misbrugt. Forelæggelseskendelsen indeholder intet herom. Der er heri heller ikke anført noget om, hvilket vurderingskriterium, der skal anvendes med hensyn til sprogkundskaber, når sagsøgte — som i hovedsagen — er en juridisk person. Jf. med hensyn til dette og andre spørgsmål Malan, »La langue de la signification des actes judiciaires ou les incertitudes du règlement sur la signification et la notification des actes judiciaires et extrajudiciaires«, *Petites affiches du 17 avril 2003*, s. 6.

27 — Jf. punkt 2 ovenfor.

38. Såfremt national ret finder anvendelse og er til hinder for en afhjælpning, skal det endvidere undersøges, om den pågældende medlemsstats procesautonomi i denne henseende ikke begrænses af det fællesskabsretlige effektivitetsprincip.

39. Hvis der derimod — efter national ret eller efter fællesskabsret — foreligger en afhjælpningsadgang i den ovenfor beskrevne forstand, skal det derpå afklares, på hvilken måde den ikke stedfundne forkyndelse kan afhjælpes. Spørgsmålet er navnlig, hvilke virkninger en sådan afhjælpning har for de procesfrister, der eventuelt skal overholdes.

2) Spørgsmålet om, hvilke retlige virkninger en retmæssig nægtelse af at modtage et dokument kan udløse

a) Parternes argumenter

40. *Götz Leffler* er af den opfattelse, at navnlig Haager-konventionen [28] ikke kan anvendes til fortolkningen af forordningens artikel 8, stk. 1. Derimod finder forkyndelseskonventionen [29] samt den forklarende rapport anvendelse. Götz Leffler har erindret om, at adressaten også i henhold til forkyndelseskonventionen har en ret til at nægte at modtage et dokument. Hvilke retlige virkninger der er forbundet med udøvelsen af denne ret, fremgår imidlertid ikke af forkyndelseskonventionens ordlyd. Ifølge den forklarende rapport om forkyndelseskonventionen skal disse retlige virkninger bestemmes efter national ret. Såfremt den nationale ret derfor fastsætter en afhjælpningsadgang, er forordningens artikel 8, stk. 1 — under hensyntagen til eventuelle tidsfrister i forordningens artikel 19 — ikke til hinder for en sådan afhjælpningsmulighed.

41. I tilfælde af, at Domstolen foretrækker en selvstændig fortolkning af forordningens artikel 8, stk. 1, har Götz Leffler anført, at forordningen kun har til formål at beskytte adressaten mod forkyndelse af et for ham uforståeligt dokument, som har retlige virkninger til skade for ham. Hele proceduren må dog ikke blive sat i stå af denne grund. Det går ud over, hvad der er nødvendigt for at beskytte sagsøgte, hvis den første forkyndelse, som ikke har kunnet finde sted af sproglige grunde, overhovedet ikke har nogen virkning.

42. Fejl, som ikke skyldes sagsøgeren, men f.eks. oversætterne eller retten, kan ikke medføre, at sagsøgeren mister sit retlige krav. En forkyndelse, som ikke har nogen virkning, vil navnlig medføre fristoverskridelser fra afsenderens side, hvilket frem for alt ikke kan begrundes, hvis han ikke er skyld i fejlen. Beskyttelsen af sagsøgte i medfør af forordningens artikel 19 er tilstrækkelig i denne henseende.

28 — Nævnt i punkt 28.
29 — Nævnt i fodnote 21.

43. *Berlin Chemie* har derimod gjort gældende, at det følger af forordningens artikel 7, 8 og 9, at en forkyndelse, som ikke har kunnet finde sted af sproglige grunde, ikke har nogen virkning. Passagerne heri med hensyn til »de nødvendige foranstaltninger [med henblik på forkyndelse]« og »[m]ulighed for at nægte at modtage dokumentet« taler for, at en forkyndelse, som ikke har kunnet finde sted af sproglige grunde, ikke har nogen virkning.

44. Berlin Chemie har endvidere påberåbt sig EMRK's artikel 6, hvorefter retsakter, som sagsøgte ikke forstår, ikke kan have retsvirkninger. En retsakt, som ikke skaber retsvirkninger, kan ikke »afhjælpes«, men har ingen virkning, hvorfor en ny forkyndelse er nødvendig for at skabe retsvirkninger. Subsidiært har Berlin Chemie gjort gældende, at sagsøgeren under ingen omstændigheder skal have mere end én mulighed for at afhjælpe eventuelle fejl, navnlig ikke, når han har handlet uden juridisk bistand.

45. *Kommissionen* har gjort gældende, at forordningen skal fortolkes på grundlag af forkyndelseskonventionen [30], da grundprincipperne i forkyndelseskonventionen er overtaget i forordningen. Det er også nødvendigt at tage hensyn til den institutionelle udvikling efter Amsterdam-traktatens ikrafttræden og den gradvise indførelse af et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed.

46. Det fremgår af betragtningerne til forordningen, at alle parters retmæssige interesser skal tages i betragtning, og at det samtidig skal tilstræbes, at den retlige procedure afvikles uhindret. Forordningen lægger særlig vægt på, at de retlige procedurer er effektive og fremskyndes.

47. Med hensyn til sprogreglerne i forordningens artikel 8, stk. 1, har Kommissionen gjort gældende, at disse beror på en generaliserende opfattelse [31], således at en nægtelse af at modtage et dokument ikke altid kan være begrundet i tvingende hensyn vedrørende beskyttelsen af den sagsøgte.

48. Kommissionen har også understreget, at der i tilfælde af, at sprogreglerne ikke overholdes, ikke er nogen forpligtelse til at nægte at modtage et dokument. Af forordningens ordlyd — navnlig artikel 8, stk. 1 [32] — fremgår det ikke, at sprogreglerne skal overholdes for at en forkyndelse har virkning.

30 — Nævnt i fodnote 21.

31 — Jf. fodnote 4 ovenfor.

32 — Kommissionen understreger udtrykkeligt, at tiende betragtning, hvorefter »forkyndelsen [finder] sted på det officielle sprog eller på et af de officielle sprog på forkyndelsesstedet, eller på et andet af den fremsendende medlemsstats sprog, som adressaten forstår« »[a]f hensyn til adressatens interesser«, i denne henseende er i strid med den klare ordlyd af forordningens artikel 8.

49. Der kan således ikke i første omgang drages nogen konklusioner med hensyn til virkningen af forkyndelsen på grundlag af det forhold, at der foreligger en ret til at nægte at modtage et dokument i henhold til forordningens artikel 8, stk. 1. Den omstændighed, at virkningerne af en nægtelse af at modtage et dokument ikke er reguleret, medfører efter Kommissionens opfattelse imidlertid ikke nødvendigvis, at national ret finder anvendelse i denne henseende, selv om det må erkendes, at der findes visse holdepunkter herfor i forarbejderne til forordningen.

50. Kommissionen er af den opfattelse, at en anvendelse af nationale bestemmelser i denne henseende vil have forskellige retlige virkninger i medlemsstaterne og dermed medføre retlig usikkerhed.

51. Kommissionen har derfor foreslået, at de retlige virkninger af en nægtelse af at modtage et dokument skal fastlægges selvstændigt under hensyntagen til, at de retningslinjer, som er givet i selve forordningsteksten, er af begrænset rækkevidde.

52. Kommissionen har indledningsvis overvejet at fratage den første ikke stedfundne forkyndelse enhver retlig virkning, hvilket efter dens opfattelse imidlertid ville give den sagsøgte en uforholdsmæssig fordel — i strid med den i forordningen tilstræbte ligevægt. Også det forhold, at der ikke foreligger noget entydigt retsgrundlag i denne henseende, taler imod dette. Endelig mister sagsøgeren herved under visse omstændigheder sin grundlæggende ret til at få adgang til domstolsprøvelse.

53. Efter Kommissionens opfattelse er det derfor i overensstemmelse med det formål med forordningen, som består i at sikre, at den retlige procedure forløber korrekt, hvis sagsøgeren har mulighed for at »afhjælpe« den første ikke stedfundne forkyndelse ved at fremsende den manglende oversættelse efterfølgende. Herfor taler også ordlyden og den effektive virkning af artikel 8, stk. 2, hvorefter »[...] anmodningen og de dokumenter, der ønskes oversat, [skal returneres]«.

54. Den *tyske regering* baserer sig på det standpunkt, at man i forordningen bevidst ikke har reguleret de retlige virkninger af sprogreglerne i artikel 8, stk. 1. Dette konkluderer den på grundlag af tilblivelseshistorien for de tidligere bestemmelser i forkyndelseskonventionen. Herefter — og ligeledes under hensyntagen til Lancray-dommen — [33] skal de retlige virkninger og dermed muligheden for afhjælpning vurderes efter national ret.

33 — Dom af 3.7.1990, sag C-305/88, Lancray, Sml. I, s. 2725, præmis 29 f.

55. Den *finske regering* er i det væsentlige enig i Forbundsrepublikken Tysklands argumenter. Efter dens opfattelse fremgår det frem for alt af betragtningerne til forkyndelseskonventionen, at det med hensyn til de retlige virkninger principielt er medlemsstaternes ret, der finder anvendelse.

56. Den *nederlandske regering* har påberåbt sig forordningens artikel 8, stk. 2, som foreskriver, at det alene er de dokumenter, der ønskes oversat, som skal returneres, og har på grundlag heraf sluttet, at der med hensyn til de øvrige dokumenter, som ikke returneres, kan ske afhjælpning ved fremsendelse i overensstemmelse med forordningen. Muligheden for afhjælpning fremgår også af forarbejderne til forordningens artikel 8, stk. 1, da det kan udledes af den forklarende rapport til den i denne henseende sammenlignelige artikel 8 i forkyndelseskonventionen, at den første forkyndelse, som ikke har kunnet finde sted af sproglige grunde, kan afhjælpes inden for en passende frist.

57. Den *portugisiske regering* har taget udgangspunkt i en lignende udlægning af forordningens artikel 8, stk. 2, og derudover understreget, at eventuelle vanskeligheder i forbindelse med fremsendelsen af dokumenter skal løses inden for rammerne af et loyalt samarbejde mellem parterne.

58. Udgangspunktet for den *franske regerings* betragtninger er derimod, at beskyttelsen af adressaten er af central betydning i forordningen — som det navnlig fremgår af tiende betragtning hertil [34]. Under hensyntagen til forordningens målsætninger når den franske regering imidlertid til den konklusion, at forordningens artikel 8, stk. 1, ud fra hensynet til en passende ligevægt mellem de forskellige interesser kræver, at national ret skal fastsætte mulighed for at afhjælpe den første forkyndelse, som ikke har kunnet finde sted af sproglige grunde.

b) Bedømmelse

59. Som allerede antydet [35] skal det først undersøges, om det forhold, at der i forordningens artikel 8, stk. 1, ikke er fastsat retlige virkninger, medfører, at nationale bestemmelser skal eller kan anvendes. Dernæst skal eventuelle fællesskabsretlige bestemmelser om de omhandlede retlige virkninger behandles.

i) Den relevante retsorden

60. Det synes i flere henseender nødvendigt at undersøge, om de retlige virkninger af en retmæssig udøvelse af retten til at nægte at modtage et dokument i henhold til forordningens artikel 8, stk. 1, skal afgøres efter national ret, allerede fordi forordningen ikke indeholder udtrykkelige bestemmelser om de retlige virkninger.

34 — Jf. fodnote 32 ovenfor.
35 — Jf. punkt 37 ovenfor.

61. Forordningens tilblivelseshistorie viser, at nationale retsordener ikke har været i stand til at løse spørgsmål i forbindelse med international forkyndelse, hverken med hensyn til en effektiv afvikling af proceduren eller med tilstrækkelig beskyttelse af på den ene side sagsøgerens og på den anden side den sagsøgtes retmæssige interesser. Folkeretlige instrumenter har også vist sig utilstrækkelige, hvorfor det blev nødvendigt at tage et initiativ på fællesskabsplan. Forordning nr. 1348/2000 stiller derfor et specifikt værktøj til rådighed i form af den decentrale procedure i henhold til artikel 2 ff., som kun kan anvendes selvstændigt — endog og netop i tilfælde af eventuelle lovgivningsmæssige juridiske lakuner. Efter min opfattelse er der en umiskendelig sammenhæng mellem anerkendelsen af en rettighed — i dette tilfælde retten til at nægte at modtage et dokument — og de retlige virkninger af udøvelsen af denne ret.

62. Nødvendigheden af en selvstændig fortolkning af specifikke fællesskabsretlige instrumenter kan også baseres på de pågældende bestemmelsers målsætninger [36]. Det er forordningens målsætning at udbygge et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed, hvor der er fri bevægelighed for personer [37]. Alene dette formål kræver, at de retlige virkninger af rettigheder på grundlag af denne forordning tilnærmes i videst muligt omfang, da en forskellig fortolkning af de retlige virkninger vil medføre en uacceptabel retlig usikkerhed og splittelse, navnlig på det område af civilprocessens område, der er et følsomt område med hensyn til grundlæggende rettigheder.

63. I denne henseende bemærkes endvidere, at nødvendigheden af forordningen i fjerde betragtning begrundes med, at dens målsætninger ikke i tilstrækkelig grad kan opfyldes på nationalt plan. Det synes derfor meget lidt konsekvent at søge »tilflugt« i national ret for at udfylde eventuelle lovgivningslakuner.

64. Det skal ligeledes tages i betragtning, at medlemsstaternes ret kan være til hinder for en afhjælpning eller fastsætte forskellige bestemmelser herfor. Hvis en national retsorden kan være til hinder for en afhjælpning, vil der imidlertid på fællesskabsplan atter rejse sig spørgsmålet om grænserne for den pågældende medlemsstats procesautonomi — f.eks. på grundlag af effektivitetsprincippet. Denne »omvej« via national ret kan undgås, hvis forordningen — under passende hensyntagen til dens begrænsede anvendelsesområde — fortolkes selvstændigt med hensyn til de retlige virkninger af en retmæssig udøvelse af retten til at nægte at modtage et dokument i henhold til forordningens artikel 8, stk. 1.

36 — Domstolen har gjort det samme på andre områder af fællesskabsretten: Det bemærkes i denne forbindelse kun som eksempel, at Domstolen i sin dom af 20.11.2001, forenede sager C-414/99 — C-416/99, Davidoff m.fl., Sml. I, s. 8691, gav det retlige begreb »samtykke« i artikel 7, stk. 1, i direktiv 89/104/EØF — som netop anvendes i medlemsstaternes civilret — en selvstændig fortolkning på grundlag af dette direktivs målsætninger. Jf. tillige — vedrørende forordningen — Mignolet, nævnt i fodnote 6, s. 352: »[...] l'objectif poursuivi par un instrument communautaire est déterminant lorsqu'il s'agit de sanctionner une règle de procédure qu'il établit«.

37 — Jf. første betragtning til forordningen.

65. Det kan således konstateres, at forordningens anvendelsesområde ikke kun omfatter betingelserne for adressatens nægtelse af at modtage dokumenter, der skal forkyndes, men også de retlige virkninger heraf.

ii) De eventuelle virkninger af en forkyndelse, som ikke har kunnet finde sted på grund af den retmæssige udøvelse af retten til at nægte at modtage et dokument

66. Spørgsmålet er, om en forkyndelse, som ikke har kunnet finde sted på grund af den retmæssige udøvelse af retten til at nægte at modtage et dokument i henhold til forordningens artikel 8, stk. 1, i sin helhed skal anses for ikke at have virkning, eller om den dog kan have visse retlige virkninger.

— Er oversættelsen af det dokument, der skal forkyndes, en betingelse for, at forkyndelsen har virkning?

67. Det skal indledningsvis understreges, at forordning nr. 1348/2000 hverken efter sin ordlyd, sin opbygning eller sit formål kræver oversættelse af det dokument, der skal forkyndes. Når det ikke er klart, at en sådan oversættelse er en betingelse for, at en forkyndelse har virkning, ses en manglende oversættelse ikke at kunne anses for begrundelse for, at forkyndelsen ikke har virkning [38].

68. Det kan ikke udledes af forordningen, at rekvirenten, dvs. den person, i hvis interesse en forkyndelse finder sted, er forpligtet til at lade det dokument, der skal forkyndes, oversætte til sproget i den »anmodede« stat [39].

69. Det fremgår kun af forordningens artikel 8, stk. 1, at adressaten på grund af en manglende oversættelse af det dokument, der skal forkyndes, har ret til at nægte at modtage dette dokument. Det bliver således først med udøvelsen eller den manglende udøvelse af denne ret klart, om en forkyndelse af det pågældende dokument har kunnet finde sted eller ej.

70. Henvisningen i forordningens artikel 7, stk. 2, til »de nødvendige foranstaltninger [med henblik på forkyndelse]« begrunder ikke en antagelse om, at manglende oversættelse til et af de i artikel 8, stk. 1, omhandlede sprog medfører, at forkyndelsen i sin helhed ikke har virkning. Denne

38 — Under disse omstændigheder er der i forbindelse med en manglende oversættelse af det dokument, der skal forkyndes, ikke tale om en *mangel* i forbindelse med den pågældende fremsendelse og forkyndelse.

39 — Se i denne retning, dog med henvisning til konventionen, Burgstaller, »Kapitel 81: Europäische Zustellungsverordnung«, i: *Internationales Zivilverfahrensrecht*, artikel 5, punkt 1. Jf. navnlig den forklarende rapport om forkyndelseskonventionen, nævnt i fodnote 21, under artikel 8: »Konventionen forpligter dog ikke rekvirenten til at fremsende dokumentet affattet på eller oversat til et af ovennævnte sprog, men giver modtageren mulighed for at nægte at modtage dokumentet under henvisning til, at reglerne ikke er overholdt.«

bestemmelse præciserer kun, at lovgivningen i modtagerstaten principielt er afgørende for forkyndelsens form, uden at sætte spørgsmålstegn ved, at forordningen ikke opstiller nogen manglende oversættelsesforpligtelse.

71. Forordningens artikel 8, stk. 2, udelukker ligeledes den antagelse, at en manglende oversættelse til et af de i artikel 8, stk. 1, omhandlede sprog medfører, at forkyndelsen i sin helhed ikke har virkning. Når dokumenter, der ønskes oversat, i henhold til denne bestemmelse skal returneres, kan det konkluderes, at den første forkyndelse har virkning — også selv om sprogreglerne i henhold til forordningens artikel 8, stk. 1, ikke er overholdt: Såfremt dette ikke var tilfældet, ville det være unødvendigt at returnere de dokumenter, der skal oversættes — men ikke de øvrige dokumenter — til rekvirenten, da han under alle omstændigheder ville være forpligtet til at fremsende de oversatte dokumenter, for at disse i det hele taget kan få retlige virkninger. En eventuel opdeling af de retlige virkninger, hvorefter det kun er de dokumenter, der ikke er nægtet modtaget, som har retlige virkninger, mens de dokumenter, der er blevet returneret med henblik på oversættelse, ikke har nogen virkning, synes under ingen omstændigheder forenelig med forordningens effektivitetsmål.

72. Også et andet sted i forordningen — i den såkaldte afhjælpningsprocedure i henhold til forordningens artikel 6, stk. 2[40] — fremgår det klart, at en antagelse om, at den første forkyndelse — uden oversættelse — i sin helhed ikke har virkning, næppe er forenelig med forordningens effektivitetsmål. Man kan af denne bestemmelse formentlig udlede det retsprincip, at den omstændighed, at en anmodning om forkyndelse ikke kan imødekommes — hvilket kan sammenlignes med det tilfælde, hvor en manglende oversættelse giver ret til at nægte at modtage et dokument — ikke i sig selv medfører, at anmodningen om forkyndelse skal behandles, som om den — ligesom et dokument uden virkning — aldrig havde fundet sted. Derimod bør der først gøres et forsøg på afhjælpning. Den modtagende instans' returnering i henhold til forordningens artikel 8, stk. 2, af de dokumenter, der ønskes oversat, er i overensstemmelse med denne opfattelse.

73. Den omstændighed, at der ikke foreligger noget klart retsgrundlag, hvilket Kommissionen med rette har peget på, taler også mod det forhold, at den første forkyndelse i sin helhed ikke har virkning som følge af en retmæssig udøvelse af retten til at nægte at modtage et dokument.

74. Hertil kommer, at den modsatte opfattelse vil indebære, at spørgsmålet om, hvorvidt den første forkyndelse i sin helhed ikke har virkning, vil afhænge af, om adressaten eventuelt udøver sin ret til at nægte at

40 — Ifølge denne bestemmelse »tager den modtagende instans på den hurtigst mulige måde kontakt med den fremsendende instans for at rekvirere de manglende oplysninger eller dokumenter«, hvis anmodningen om forkyndelse ikke kan imødekommes på grundlag af de fremsendte oplysninger eller dokumenter.

modtage et dokument — og ikke af den objektive overholdelse af sproglige betingelser — hvilket på sin side udelukkende vil være til fordel for adressaten [41].

75. I denne forbindelse skal det imidlertid tages i betragtning, at selv om retten til at nægte at modtage et dokument har til formål at beskytte adressaten, betyder dette ikke, at adressaten kan eller skal kunne lamme den retlige procedure ved at nægte at modtage et dokument.

76. At beskyttelsen af adressaten i sproglig henseende ikke må gøres absolut, fremgår ikke kun af, at sprogreglerne i forordningens artikel 8, stk. 1, er udtryk for en generaliserende opfattelse med hensyn til den pågældende adressats sprogkundskaber, men også af, at forordningen foruden den formelle forkyndelsesmåde i henhold til artikel 2 ff. anerkender andre — ligestillede [42] — forkyndelsesmåder, f.eks. navnlig den i praksis ofte anvendte postforkyndelse [43]. I henhold til forordningens artikel 14, stk. 2, tilkommer det imidlertid medlemsstaten at angive, »under hvilke omstændigheder den accepterer postforkyndelse af retslige dokumenter«. Da det kun var nogle få medlemsstater [44], der havde fastsat de sproglige betingelser nærmere, blev det præciseret i den tredje opdatering af oplysningerne fra medlemsstaterne i medfør af artikel 23, stk. 1 [45], at »[s]åfremt en medlemsstat ikke har meddelt særlige sprogbestemmelser i henhold til artikel 14, betyder dette underforstået, at sprogbestemmelsen i artikel 8 er gældende«. Der synes imidlertid at herske tvivl om, hvilken værdi denne erklæring skal tillægges [46].

77. Med henblik på at opnå en passende ligevægt mellem de forskellige interesser må nægtelsen af at modtage et dokument imidlertid ikke fratage rekvirenten adgangen til domstolsprøvelse, som er en grundlæggende rettighed, hvilket f.eks. ville være tilfældet, hvis han ikke længere havde mulighed for at overholde eventuelle søgsmålsfrister efter at have nægtet at modtage et dokument.

41 — Det fremgår klart af bestemmelserne i forordningens artikel 9 vedrørende forkyndelsesdatoen, at både rekvirenten og adressaten er beskyttelsesværdige. Jf. i denne henseende De Leval og Lebois, »Betekenen in Europese Unie op grond van de Verordening 1348/2000 van 29 mei 2000«, i: *Het nieuwe Europese IPR: van verdrag naar verordening*, 2001, 169 (s. 185), nr. 6-38.

42 — Det er omtvistet, om de er ligestillede. Efter én opfattelse er der i forbindelse med de subsidiære forkyndelsesmåder ikke tale om underordnede måder. Jf. f.eks. Gsell, nævnt i fodnote 23, 115 (s. 117); Mignolet, nævnt i fodnote 6, s. 349; De Leval og Lebois, »Signifier en Europe sur la base du règlement 1348/2000: bilan après un an et demi d'application«, i: *Liber amicorum Pierre Marchal*, s. 261, nr. 6; Frigo, nævnt i fodnote 23, s. 138 f.; en anden opfattelse synes imidlertid at komme til udtryk hos Heß, nævnt i fodnote 11, 15 (s. 20); Ekelmans, *Journal des tribunaux No. 6014* (2001), 481.

43 — I henhold til artikel 14, stk. 1, kan enhver medlemsstat »angive, under hvilke omstændigheder den accepterer postforkyndelse af retslige dokumenter«.

44 — Oversigt hos Malan, nævnt i fodnote 26, note 11.

45 — Tredje opdatering af oplysningerne fra medlemsstaterne i medfør af artikel 23, stk. 1, i Rådets forordning (EF) nr. 1348/2000 af 29.5.2000 om forkyndelse i medlemsstaterne af retslige og udenretslige dokumenter i civile og kommercielle sager (EFT 2002 C 13, s. 2).

46 — En lignende tvivl udtrykkes af Boularbah, »Le cadre général des règles communautaires en matière de procédure civile: coopération judiciaire, droit judiciaire européen et droit processuel commun«, i: *Le droit processuel et judiciaire européen — Het Europees gerechtelijk recht en procesrecht*, 2003, 167 (s. 180); i den henseende går Mignolet videre, nævnt i fodnote 6, s. 351.

78. Som det fremgår af forordningens artikel 8, stk. 1, litra b), sammenholdt med artikel 5, stk. 2, søger forordningen endvidere også at beskytte rekvirenten mod unødvendige udgifter — som navnlig omfatter udgifter til oversættelse. Hvis rekvirenten imidlertid for alle tilfældes skyld lader udfærdige en oversættelse til et af de i artikel 8, stk. 1, omhandlede sprog af frygt for, at en eventuel nægtelse af at modtage et dokument vil få negative følger for hans mulighed for at overholde frister, ville dette udelukke enhver forenkling på grundlag af forordningen — også i form af omkostningsbesparelser.

79. På baggrund af ovenstående kan det konkluderes, at hverken ordlyden af forordningen, dens tilblivelse, opbygning eller formål gør det nærliggende at antage, at udøvelsen af retten til at nægte at modtage et dokument i henhold til forordningens artikel 8, stk. 1, medfører, at den pågældende forkyndelse i sin helhed ikke har virkning. Et dokument, som ikke har kunnet forkyndes på grund af den retmæssige udøvelse af retten til at nægte at modtage det i henhold til forordningens artikel 8, stk. 1, skal derfor ikke behandles, som om der aldrig var gjort forsøg på at forkynde det.

80. Spørgsmålet er herefter, hvilke retlige virkninger den første forkyndelse kan have trods den retmæssige udøvelse af retten til at nægte at modtage et dokument.

— Virkningerne af den første forkyndelse efter udøvelse af retten til at nægte at modtage et dokument

81. Der kan tages hensyn til de modstridende interesser hos rekvirenten på den ene side og adressaten på den anden side ved at udøvelsen af retten til at nægte at modtage et dokument tillægges opsættende virkning for proceduren [47].

82. Denne opsættende virkning forhindrer for det første, at adressatens ensidige viljeserklæring i form af nægtelsen af at modtage et dokument medfører, at den første forkyndelse i sin helhed bliver uden virkning, og at rekvirenten følgelig fratages den nødvendige retsbeskyttelse. Navnlig løber eventuelle procesfrister, som skal overholdes, ikke videre, før der er truffet en retlig afgørelse om, at nægtelsen af at modtage et dokument var retmæssig.

83. For det andet sikres adressatens ret til kontradiktion gennem en nægtelse af at modtage et dokument og ved, at dette straks skal meddeles i henhold til forordningens artikel 8, stk. 2 [48]. Den opsættende virkning,

47 — I denne retning også De Leval og Lebois, nævnt i fodnote 41, nr. 6-38.

48 — I Lancray-dommen, nævnt i fodnote 33, bemærkede Domstolen således under henvisning til Debaecker-dommen (af 11.6.1985, sag 49/84, Sml. s. 1779), at selv om Bruxelleskonventionens formål som anført i dens præambel er »at tilvejebringe en forenkling af formaliteterne vedrørende gensidig anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser«, bør dette formål imidlertid ikke opnås på bekostning, i en hvilken som helst henseende, af retten til forsvar.

som nægtelsen af at modtage et dokument tillægges, har til formål at beskytte adressaten, for så vidt som den første forkyndelse ikke kan have fuld retskraft over for ham.

84. Den opsættende virkning berører ikke beføjelsen for den ret, der behandler den sag, som fremsendelsen af dokumentet er et led i, til at afgøre, om nægtelsen af at modtage dokumentet er retmæssig [49].

85. Antagelsen af, at der må tillægges nægtelsen opsættende virkning, støttes endvidere af forordningens artikel 19, stk. 1, som fastsætter en udsættelse af sagen og dermed opsættende virkning for proceduren i tilfælde af, at sagsøgte ikke er mødt. Dette må i særlig grad gælde, såfremt sagsøgte nægter at modtage dokumentet under henvisning til sprogreglerne i forordningen.

86. Det kan derfor konstateres, at den opsættende virkning, som er indtrådt til fordel for adressaten som følge af en nægtelse af at modtage et dokument, først ophæves ved en fuldstændig forkyndelse, mens den opsættende virkning til fordel for rekvirenten allerede ophører, når retten har fastslået, at nægtelsen var retmæssig.

49 — Jf. i denne henseende den forklarende rapport om forkyndelseskonventionen, nævnt i fodnote 21, under artikel 8: »Hvis der opstår en tvist om, hvorvidt modtageren forstår det sprog, dokumentet er affattet på, skal tvisten afgøres efter de gældende regler, f.eks. ved at spørgsmålet om forkyndelsens formelle korrekthed rejses for den ret, der behandler den sag, som fremsendelsen af dokumentet er et led i.«

3) Det tredje præjudicielle spørgsmål vedrørende procedurerne for den efterfølgende fremsendelse af det dokument, der skal forkyndes

87. Tilbage er at besvare det tredje præjudicielle spørgsmål vedrørende procedurerne for en efterfølgende fremsendelse af oversættelsen af det dokument, der skal forkyndes.

88. I denne henseende skal det navnlig afklares, hvilke retlige virkninger det pågældende dokument har — og frem for alt på hvilket tidspunkt — hvis nægtelsen af at modtage dokumentet var retmæssig, og fremsendelsen og forkyndelsen — bilagt en oversættelse — skal gentages.

a) Parternes argumenter

89. De parter, der har indgivet skriftlige indlæg, har også indtaget forskellige synspunkter med hensyn til procedurerne for en eventuel afhjælpning.

90. De fleste parter har med hensyn til procedurerne for en eventuel afhjælpning på grund af den manglende harmonisering af procesreglerne understreget, at national ret, navnlig retten i afsenderstaten, i vidt omfang

finder anvendelse. Kun den *portugisiske regering* har foreslået, at procedurerne for en efterfølgende fremsendelse af oversættelsen udelukkende skal fastsættes efter forordning nr. 1348/2000.

91. *Götz Leffler* har foreslået, at fristen for en »berigtigelse« af anmodningen om forkyndelse skal afgøres efter national ret, mens forkyndelsesmåden skal afgøres i overensstemmelse med forordningen og den nationale gennemførelseslov.

92. Den *tyske forbundsregering* har — i overensstemmelse med den retsopfattelse, den gav udtryk for i forbindelse med det første præjudicielle spørgsmål — bemærket, at det påhviler retsinstanserne i afsenderstaten at undersøge, om nægtelsen af at modtage et dokument var retmæssig eller ej. De retlige virkninger heraf er ligeledes bestemt af lex fori, herunder også procedurerne for en efterfølgende fremsendelse af oversættelsen, som er tilladt efter denne ret.

93. Den *franske regering* har foreslået et differentieret svar på det tredje præjudicielle spørgsmål, idet den har anført, at den efterfølgende fremsendelse af oversættelsen skal ske i overensstemmelse med den procedure, der er fastsat i forordningen, men at retten i afsenderstaten i øvrigt skal anvende sine nationale procesregler.

94. *Kommissionen* har gjort gældende, at de retlige virkninger af en udøvelse af retten til at nægte at modtage et dokument i henhold til forordningens artikel 8, stk. 1, ikke kan fastsættes helt selvstændigt, eftersom det for det første er afsenderstatens retsinstanser, der skal afgøre, om denne ret blev udøvet retmæssigt, og det for det andet er afsenderstatens procedurer for en eventuel afhjælpning, der finder anvendelse, hvorved visse bestemmelser i forordningen — f.eks. beregning af frister i henhold til forordningens artikel 9 — skal anvendes analogt.

b) Retlig vurdering

i) Spørgsmålet, om national ret finder anvendelse

95. Det forekommer næppe tvivlsomt, at fællesskabslovgiver med forordning nr. 1348/2000 ikke har tilstræbt en omfattende harmonisering af medlemsstaternes procesregler. På baggrund heraf er det principielt foreneligt med forordningens ånd at antage, at retten i afsenderstaten som udgangspunkt skal træffe afgørelse i overensstemmelse med sine egne procesregler (lex fori).

96. Herfor taler navnlig forordningens artikel 9, som med hensyn til forkyndelsesdatoen dels henviser til modtagerstatens lovgivning (stk. 1), men dels også til lovgivningen i afsenderstaten (artikel 9, stk. 2, vedrørende rekvirentens overholdelse af procesfrister) samt til artikel 19 vedrørende sagsøgte, der ikke giver møde. I henhold til

artikel 19 skal den pågældende ret i modtagerstaten i et sådant tilfælde navnlig fastslå, om forkyndelsen har fundet sted i overensstemmelse med kravene i modtagerstaten eller ej. Ligeledes kan nævnes artikel 7, stk. 1, som med hensyn til forkyndelsen udtrykkeligt henviser til medlemsstaternes lovgivning.

97. For så vidt som et retsspørgsmål i forbindelse med den efterfølgende fremsendelse af oversættelsen af det dokument, der skal forkyndes, falder inden for forordningens anvendelsesområde, ser jeg ingen grund til ikke at lade denne forordning finde anvendelse. Den franske regerings opfattelse, hvorefter denne fremsendelse skal finde sted i overensstemmelse med forordningen, synes derfor overbevisende.

ii) Procedurerne i forbindelse med den anden fremsendelse og forkyndelse

98. Dette underpunkt følger af det tredje præjudicielle spørgsmål, hvori det nærmere bestemt ønskes oplyst, hvilke procedurer der — i tidsmæssig og praktisk henseende — gælder for en efterfølgende fremsendelse af det dokument, der skal forkyndes, samt oversættelse til et af de i forordningens artikel 8, stk. 1, omhandlede sprog.

99. Forordningen indeholder i denne henseende ingen bestemmelser, der finder umiddelbart anvendelse. Bortset fra formen på det dokument, der skal forkyndes, findes der hverken udtrykkelige bestemmelser om betingelserne for en fornyet forkyndelse eller om eventuelle frister, inden for hvilke den fornyede forkyndelse skal finde sted.

100. Såfremt det på grundlag af en selvstændig fortolkning af forordningen anerkendes, at adressatens nægtelse af at modtage dokumentet har opsættende virkning, kan artikel 9 anvendes analogt til beregning af frister, selv om denne bestemmelse kun udgør en kollisionsregel og således henviser til national ret.

101. Da artikel 7, stk. 1, med hensyn til forkyndelsesmåden henviser til medlemsstaternes lovgivning — dvs. i første række til modtagerstatens lovgivning — kan der vel ikke gælde noget andet for den fornyede fremsendelse og forkyndelse af et dokument samt oversættelsen heraf, eftersom det fremgår af denne bestemmelse, at forkyndelsesmåden ikke falder ind under forordningens anvendelsesområde. Denne løsning påbydes også af hensyn til den beskyttelse af adressaten, som forordningen tilstræber, og af retssikkerhedshensyn: Det kan ganske vist ikke udelukkes, at adressaten — uanset retten til at nægte at modtage et dokument og den eventuelle udøvelse af denne ret — er i stand til at tilrettelægge sit forsvar allerede i forbindelse med det første forkyndelsesforsøg [50]; dette begrunder imidlertid ikke ophæ-

50 — F.eks. hvis de særlige omstændigheder i det enkelte tilfælde betyder, at han faktisk er i stand til at forstå indholdet af det dokument, der skal forkyndes.

velsen af den mekanisme, som er indført ved forordningen med det formål at beskytte adressaten, og som er baseret på en generaliserende opfattelse.

102. I tilfælde af endnu en mangelfuld forkyndelse er det desuden også nødvendigt, at adressaten har mulighed for at rette henvendelse sig til de institutioner, der er involveret i proceduren. Dette retsmiddel kunne bl.a. komme på tale, hvis der finder endnu en forkyndelse sted, som ikke er omfattet af forpligtelsen til at oplyse om mulighederne for klageadgang i tilfælde af en nægtelse. Formålet er en ensartet retsbeskyttelse, som kun kan sikres i forbindelse med en ensartet forkyndelsesmåde.

V — Forslag til afgørelse

103. På baggrund af ovenstående betragtninger foreslår jeg, at de præjudicielle spørgsmål besvares på følgende måde:

»1) Artikel 8, stk. 1, i forordning (EF) nr. 1348/2000 skal fortolkes således, at adressatens nægtelse af at modtage dokumentet på grund af tilsidesættelse af bestemmelsens sprogkrav ikke medfører, at forkyndelsen i sin helhed skal anses for ikke at have virkning. Der indtræder derimod en opsættende virkning, som med hensyn til rekvirenten varer ved, indtil det er afklaret, om nægtelsen er retmæssig, og med hensyn til adressaten, indtil en forskriftsmæssig forkyndelse har fundet sted.

2) Den fornyede forkyndelse efter udfærdigelsen af eventuelt nødvendige oversættelser er omfattet af forordning nr. 1348/2000 i samme omfang som den første forkyndelse, der på grund af nægtelsen af at modtage et dokument ikke blev gennemført.«